

УДК 338.5:637.5

Лісун Я.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва та бізнесу
Київського національного університету технологій та дизайну

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто класифікаційні ознаки ціноутворювальних факторів підприємств м'ясопереробної галузі. Запропонована кількісна оцінка факторів, що визначають цінову політику підприємств м'ясопереробної галузі на основі статистичних даних. Визначено основні тенденції змін макроекономічної ситуації в аспекті ціноутворення на продукцію тваринництва.

Ключові слова: ціна, фактори цінової політики, м'ясопереробна галузь.

Лісун Я.В. СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЯСОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье рассмотрены классификационные признаки ценообразующих факторов предприятий мясоперерабатывающей отрасли. Предложена количественная оценка факторов, определяющих ценовую политику предприятий мясоперерабатывающей отрасли на основе статистических данных. Определены основные тенденции изменений макроекономической ситуации в аспекте ценообразования на продукцию животноводства.

Ключевые слова: цена, факторы ценовой политики, мясоперерабатывающая отрасль.

Lisun Y.V. STATISTICAL ANALYSIS OF PRICING FACTORS AT MEAT INDUSTRY ENTERPRISE

The article deals with classification criteria pricing factors meat processing industry. The proposed quantification of the factors determining the pricing policy meat processing industry on the basis of statistics. It is determined the main macroeconomic trends in terms of pricing meat industry.

Keywords: price, price policy factors, meat processing industry.

Постановка проблеми. Функціонування вітчизняного ринку м'ясопереробної продукції має важливе значення у підтримці належного рівня життя населення шляхом формування споживчого кошику пересічного українця та забезпеченні національної продовольчої безпеки. Політика ціноутворення стає ключовим чинником, що визначає доступність споживання продуктів м'ясопереробної галузі й впливає на лояльність споживачів до цін.

Також м'ясопереробна діяльність пов'язана з іншими видами економічної діяльності, наприклад, фармацевтичною, комбікормовою. Вторинні ресурси тваринного походження перероблюються на харчові, кормові й технічні продукти. Стабільне функціонування вітчизняного м'ясопереробного ринку є запорукою соціально-економічної стабільності та добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та управління ціновою політикою м'ясопереробних підприємств висвітлені в дослідженнях таких науковців, як А.Д. Драган, В.О. Кравченко, Ю.О. Коваленко, М.К. Пархоμεць, Ю.В. Пожарчук, Н.В. Рогова, Н.А. Туріца [1-6]. Актуальність питань цінової політики підприємств м'ясопереробної галузі зумовлює необхідність їх статистичного дослідження.

Метою статті є дослідити класифікаційні ознаки ціноутворювальних факторів підприємств м'ясопереробної галузі та доповнити їх кількісною оцінкою на основі аналізу статистичних даних. Визначити основні тенденції змін макроекономічної ситуації м'ясопереробної галузі в аспекті ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка ефективної цінової політики підприємств м'ясопереробної галузі потребує врахування декількох груп факторів, які поділяють на загальні, організаційні, маркетингові та технологічні [1].

Загальними факторами, що зумовлюють універсальний підхід до функціонування м'ясопереробних виробництв є: вид підприємницької діяльності; галузь (підгалузь), що визначає взаємодію певного виду

діяльності; організаційна форма підприємництва, спеціалізація виробництва; організаційна структура підприємства (заводи, фабрики, м'ясокомбінати), тип виробничого процесу [1, с. 48-50].

Доповнюючи зазначені загальні фактори ціноутворення кількісною оцінкою, слід зазначити, що протягом 2011-2014 рр. позитивні темпи зміни індексів виробництва як харчових продуктів в цілому, так і м'яса та м'ясних продуктів зокрема (див. табл. 1).

Таблиця 1

Індекси промислової продукції у виробництві харчових продуктів

Перелік	Роки					
	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво харчових продуктів, %			106,7	101,8	96,1	104,6
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів, %			105,6	103,9	108,1	100,5

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 98; 8, с. 88]

Аналізуючи структуру виробництва м'яса та м'ясних продуктів 2011-2015 рр., слід зазначити перевагу виробництва м'яса свиней та м'яса свійської птиці (див. табл. 2).

Дослідження показали, що до загальних факторів ціноутворення підприємств м'ясопереробної галузі належить вид організаційно-правової форми господарювання (див. табл. 3). Так, серед загальної кількості 55 630 сільськогосподарських підприємств, що діють, у 2013 р. переважали фермерські господарства (40 752 од.), господарські товариства (8 245 од.), приватні підприємства (4 095 од.).

Виробництво м'яса господарствами усіх категорій у 2015 р. становило 3 276,8 тис. т у порівнянні з 2 360 тис. т у 2014 р. У тому числі за сільськогосподарськими підприємствами зазначений показ

ник у 2015 р. становив 1 973,1 тис. т у порівнянні з 1 452 тис. т у 2014 р. [9, с. 42].

За категоріями господарств виробництво основних видів продукції тваринництва характеризувалося такими тенденціями:

– у всіх категоріях господарства виробництво м'яса (див. табл. 4) скоротилось, про що свідчить

індекс відносної зміни показника (0,988% у 2014 р.). Зазначені зміни відбулись внаслідок зменшення виробництва продукції тваринництва господарствами населення;

– у 2014 р. слід зазначити збільшення виробництва фермерськими господарствами свинини, про що свідчить відповідний індекс 1,118% (див. табл. 4).

Таблиця 2

Виробництво продукції тваринництва

Перелік продукції	Роки								
	2011	2012	2013	2014	2015	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014
М'ясо великої рогатої худоби свіже або охолоджене, тис. т	64,0	61,8	62,8	55,9	52,8	0,97	1,02	0,89	0,94
– на одну особу, кг	1,4	1,4	1,4	1,3	–	1,00	1,00	0,93	–
М'ясо свиней свіже або охолоджене, тис. т	202	190	220	237	244	0,94	1,16	1,08	1,03
– на одну особу, кг	4,4	4,2	4,8	5,5	–	0,95	1,14	1,15	–
М'ясо свійської птиці свіже або охолоджене, тис. т	689	691	778	710	707	1,00	1,13	0,91	1,00
– на одну особу, кг	15,1	15,1	17,1	16,5	–	1,00	1,13	0,96	–

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 103, 110; 8, с. 94, 102]

Таблиця 3

Кількість сільськогосподарських підприємств, що працюють за організаційно-правовими формами господарювання, окремих регіонів 2013 р.

Країни та області	Усього	Господарські товари	Приватні підприємства	Виробничі кооперативи	Фермерські господарства	Державні підприємства	Підприємства інших форм господарювання
Україна	55 630	8 245	4 095	809	40 752	269	1 460
Волинська	1 076	161	78	71	731	6	29
Дніпропетровська	4 323	652	226	20	3 340	17	68
Донецька	2 104	342	87	9	1 543	8	115
Кіровоградська	3 217	359	225	34	2 551	9	39
Луганська	1 740	233	153	12	1 299	4	39
Полтавська	2 523	387	201	29	1 816	19	71
Харківська	1 887	412	223	18	1 190	16	28
Київська	2 079	455	154	35	1 333	22	80

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 129]

Таблиця 4

Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств

Перелік продукції	Роки								
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2012/2011	2013/2012	2014/2013
Господарства усіх категорій									
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	1 597	2 059	2 144	2 210	2 389	2 360	1,031	1,081	0,988
у тому числі яловичина і телятина	562	4 28	3 99	388	428	413	0,972	1,103	0,965
свинина	494	631	704	701	748	743	0,996	1,067	0,993
м'ясо птиці	497	954	995	1 075	1 168	1165	1,080	1,087	0,997
Сільськогосподарські підприємства									
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	588	1 134	1 215	1 271	1 441	1 452	1,046	1,134	1,008
у тому числі яловичина і телятина	154	105	97	97	111	99	1,000	1,144	0,892
свинина	111	256	305	304	362	377	0,997	1,191	1,041
м'ясо птиці	320	772	811	868	966	975	1,070	1,113	1,009
у тому числі фермерські господарства									
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	14	48	56	55	64	57	0,982	1,164	0,891
у тому числі яловичина і телятина	6	6	8	9	10	9	1,125	1,111	0,900
свинина	3	15	19	14	17	19	0,737	1,214	1,118
м'ясо птиці	4	27	29	32	36	28	1,103	1,125	0,778
Господарства населення									
М'ясо (у забійній вазі), тис. т	1 009	925	929	939	948	908	1,011	1,010	0,958
у тому числі яловичина і телятина	408	323	302	291	317	314	0,964	1,089	0,991
свинина	383	375	399	397	386	366	0,995	0,972	0,948
м'ясо птиці	177	182	184	207	202	190	1,125	0,976	0,941

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 162; 8, с. 153; 9, с. 42]

Таблиця 5

Структура витрат на виробництво продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах

Перелік витрат	Роки					
	2010	2012	2013	2014	2013/2012	2014/2013
Витрати на оплату праці	10,0	9,2	9,0	8,4	0,978	0,933
Відрахування на соціальні заходи	3,6	3,4	3,3	3,1	0,971	0,939
Матеріальні витрати, у тому числі:	78,4	79,1	79,0	88,0	0,999	1,114
– корми	71,0	69,7	72,8	71,5	1,044	0,982
– пальне й мастильні матеріали	3,9	3,5	3,6	4,6	1,029	1,278
– електроенергія	3,6	3,6	3,8	4,0	1,056	1,053
– паливо й енергія	2,0	2,7	2,6	3,4	0,963	1,308
– запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали	3,5	3,5	3,4	2,5	0,971	0,735
– оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями	10,1	8,8	9,7	10,5	1,102	1,082
Амортизація	3,9	4,1	4,4	3,9	1,073	0,886
Інші операційні витрати	4,1	4,2	4,3	3,8	1,024	0,884
Усього	100%	100%	100%	100%	–	–

Джерело: побудовано на основі [7, с. 131; 8, с. 123]

Технологічні фактори, що впливають на формування цінової політики підприємств м'ясопереробної галузі, визначені такими складовими: комплексне перероблення сировини; сезонність виробництва; органічний характер технологічних операцій; складність і безперервність технологічний процесів; висока матеріаломісткість продукції; наявність супутньої та побічної продукції, відходів і природних втрат [1, с. 51].

Продукція одних цехів (м'ясо) як основна продукція підприємства є сировиною, напівфабрикатом для інших цехів (ковбасного, консервного, кулінарного). В.О. Кравченко, Н.А. Туріца зазначають, що сировинний фактор формування цінової політики характеризується такими негативними тенденціями:

- зменшення поголів'я худоби всіх видів;
- порушення стабільних і довгострокових зв'язків м'ясопереробних підприємств із постійними постачальниками;
- порушення ритмічності виробничого процесу у зв'язку з відсутністю надійної системи заготівель [2, с. 278].

При цьому важливого значення набувають внутрішньовиробничі ціни, за якими відбувається передача сировини з одного цеху в інші та які впливають на ціноутворення основної продукції (ковбаси, кулінарні вироби, консерви тощо).

Організаційні фактори формування цінової політики зумовлюють організаційний підхід до формування витрат на виробництво і реалізацію продукції, що впливає на ціноутворення. Калькуляційна стаття витрат «Матеріальні витрати» має найбільшу питому вагу (75–80%) в структурі собівартості, що підтверджує високу матеріаломісткість м'ясної продукції (див. табл. 5).

Так, матеріальні витрати у структурі собівартості зросли з 79% у 2013 р. до 88% у 2014 р. (див. табл. 5). Протягом 2010–2014 рр. негативними тенденціями у структурі витрат на виробництво продукції тваринництва є зниження частки витрат на оплату праці з 10,0% у 2010 р. до 8,4% у 2014 р., зниження частки відрахувань на соціальні заходи з 3,6% у 2010 р. до 3,1% у 2014 р., зниження частки амортизаційних відрахувань, що слугують джерелом оновлення осно-

вних засобів та впливають на якість виготовленої продукції. В цілому по Україні виробництво продукції тваринництва було економічно вигідним, про що свідчить позитивний рівень рентабельності 13,4% у 2014 р. (див. табл. 6). Зазначений показник у 2010 р. становив майже в двічі менше (7,8%).

Розглядаючи табл. 6, збитковим було виробництво продукції тваринництва у Кіровоградському (–6,4%) та Луганському (–9,6%) регіонах. Різке зниження прибутковості підприємств Луганської обл., що займаються тваринництвом, зумовлено складною військово-політичною ситуацією в цьому регіоні.

Таблиця 6

Рівень рентабельності виробництва продукції тваринництвом за регіонами

Регіони	Період				
	2010	2011	2013	2014	2014-2013
Україна	7,8	14,3	11,3	13,4	2,1
Волинська	–0,7	5,7	7,0	15,4	8,4
Дніпропетровська	4,0	6,4	4,5	5,5	1
Донецька	24,2	25,2	16,6	6,9	–9,7
Кіровоградська	–17,3	4,4	–1,6	–6,4	–4,8
Луганська	–6,4	21,4	25,6	–9,6	–35,2
Полтавська	5,4	4,8	5,9	12,7	6,8
Харківська	5,2	8,8	8,0	11,9	3,9
Київська	38,0	46,3	26,0	10,9	–15,1

Джерело: побудовано на основі [7, с. 133; 8, с. 125]

Маркетингові фактори, що впливають на ціноутворення підприємств м'ясопереробної галузі, містять такі складові:

- характеристика попиту;
- види цін та ціноутворення;
- реакція на ціни конкурентів;
- наявність фірмової торговельної мережі [1].

Згідно результатів дослідження, зростання цін на м'ясо та м'ясопродукти у 2015 р. становило 22,6% у порівнянні з 2014 р. (див. табл. 7).

Таблиця 7

Індекси споживчих цін на м'ясо та м'ясопродукти

Показники	Роки						
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Продукти харчування, %	117,5	110,7	106,1	96,9	97,6	111,2	–
М'ясо та м'ясопродукти, %	130,3	102,0	106,0	107,1	98,1	110,9	122,6

Джерело: побудовано на основі [7, с. 63; 8, с. 57; 9, с. 66]

Таблиця 8

Відсоток продажу споживчих товарів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств, %

Товари	Період									
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2011-2010	2012-2011	2013-2012	2014-2013
Усі товари	70,5	64,3	61,9	58,9	57,2	57,8	-2,4	-3	-1,7	0,6
Продовольчі товари у торговій мережі	90,9	88,2	87,2	86,3	85,5	85,6	-1	-0,9	-0,8	0,1
м'ясо та птиця свіжі та заморожені	90,6	97,1	96,6	95,1	93,6	95,3	-0,5	-1,5	-1,5	1,7
м'ясо копчене, солоне та ковбасні вироби	96,9	97,0	96,2	96,0	92,9	94,5	-0,8	-0,2	-3,1	1,6
консерви, готові продукти м'ясні	78,6	92,4	95,8	95,2	92,9	95,1	3,4	-0,6	-2,3	2,2

Джерело: побудовано на основі [7, с. 266; 8, с. 257]

Наявність фірмової торговельної мережі дає позитивний вплив на продаж продукції та реалізацію послідовної цінової політики підприємства. Так, частина продажу м'яса та птиці, вироблених на території України, за допомогою торговельної мережі підприємств у 2014 р. становила 95,3% (див. табл. 8).

Наявність торговельної мережі свідчить про можливість проведення гнучкої цінової політики, наприклад, впровадження знижок, а також створює передумови до підвищення якості продукції та обслуговування споживачів.

Висновки. Формування цінової політики підприємств м'ясопереробної галузі відбувається як системний процес, що зазнає значного впливу факторів загально-організаційного, технічного та маркетингового характеру, що потребують кількісної оцінки. Загальносистемні зміни зазначених факторів протягом 2010–2014 рр. характеризуються збільшенням виробництва основних видів продукції тваринництва та їх реалізації через торговельну мережу підприємств, зростанням частки матеріальних витрат, що призводить до зростання індексу споживчих цін.

Управління ціновою політикою підприємств м'ясопереробної галузі доцільно проводити з урахуванням: оптимізації виробничих витрат; підвищення якості продукції; запровадження сучасних виробничих технологій; розвитку рекламної діяльності та торговельної мережі, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності м'ясопереробної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Драган А.Д. Класифікація факторів м'ясопереробних виробництв, які визначають ціноутворення підприємств галузі / А.Д. Драган // Інтелект ХХІ. – 2014. – № 3. – С. 46–53.
2. Кравченко В.О. Моделювання системи чинників щодо адаптації м'ясопереробних підприємств до зовнішнього середовища / В.О. Кравченко, Н.А. Турица // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – № 3. – Вип. 38. – С. 277–284.
3. Коваленко Ю.О. Цінова конкурентоспроможність та особливості процесу ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції / Ю.О. Коваленко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3 (41). – С. 218–226.
4. Пархомець М.К. Ціноутворення у підприємствах агропромислового виробництва: організація та методика: [монографія] / М.К. Пархомець, М.З. Матвійчук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 228 с.
5. Пожарчук Ю.В. Сировинна база як фактор забезпечення конкурентоспроможності м'ясопереробних підприємств України / Ю.В. Пожарчук // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 1 (17). – С. 32–34.
6. Рогова Н.В. Аналіз форм та методів державного регулювання цін та процесів ціноутворення / Н.В. Рогова // Фінансовий простір. – 2014. – № 1 (13). – С. 150–155.
7. Статистичний щорічник України за 2013 р. / за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2014. – 534 с.
8. Статистичний щорічник України за 2014 р. / за ред. І.М. Жук. – К., 2015. – 586 с.
9. Статистичний бюлетень за 2015 р. / за ред. Г.М. Тимошенко. – К., 2016. – 101 с.